

Füredi Lili

"GÁLYARABOK" a címe az egyiknek, "Földalatti vasutón" a címe a másíknak... Mindkettőben van valami megrendítően monumentális emberi elem, de a kettőből csak egy-mással szembeállítva kaphatjuk meg egy olyan magyar művészi egyéniség mértékét, akinek alkotóképességét talán profán dolog is lenne csak a siker és elismerés külső jeleivel mérni...

Siessünk azonban leszögezni azt, hogy nem egy félreismert, meg nem értett zsenit akarunk felfedezni Füredi Liliben, akinek festményeit már régóta keresik a műgyűjtők, falfestményeit pedig a szövetségi és városi kormányzat és különféle hatóságok sietnek középületek számára lekötni. Füredi Lilit elismerés övezi, de egyúttal a visszavonult munka olyan szerénysége is, ami már-már kötelességmulasz társ művészetével szemben... Hiszen a festő nemcsak a palettájával diskurál, az eset, a festék csak eszközök számára, hogy mondani valóját az egész világ elé vigye... Füredi Lilinek tehát nem volna szabad elkerülnie a magyar nyilvánosságot.

Megilleti ez őt ugyis, mint

a saját jogán nagy alkotóművészet és ugyis, mint feledhetetlen édesapjának, a halhatatlan emlékü nagy magyar gordonkaművésznek, Füredi Samunak leányát... Annak a gordonkavirtuóznak, ki a budapesti Zeneakadémián a cselló csaknem felülmulhatatlan mesterének, Popper Dávidnak örökébe lépett és mikor elhagyta a magyar fővárost, hogy Amerikába jöjjön, évek hosszú során át sem tudta betölteni a tanszékét...

New Yorkban él és Amerikának dolgozik Füredi Lili, de karácsony táján valamiképpen mégis csak magyar ünneplés és méltatás középpontjába került... Harsányi László, a 116-ik utcai Református Egyház lelkésze, Füredi Samu egykori jóbarátja tudta előcsalni a művésznőt csigaházából...

— Templomunk oltára mögött üres a fal... Fessen ide valamit néhai apja emlékére... Gyakran gondolkodok feledhetetlen barátomra, hiszen gordonkája felbugott a mi templomunkban is... Aki a keze alól kikerült hangokat hallotta, soha sem tudja több elfelejteni ezt a muzsikát...

Harsányi lelkéssel beszél-

két festménye

getve, kialakult a kép tárgya is... Az üldözöttekbe kell bátoritást önteni, a letiportakban kell felgyújtani a reménység szikráját, ezt ajánlotta a lelkes, maga is prédikátor-ivadék, akinek ősei a gályákon szenvedtek protestáns hitükért.. Régi családi emlékek közül elő is került valami öreg fakó metszet, rajta a gálya, ahol a magyar hitvallók görnyedtek és kétoldalán a bibliás protestánsok... Harsányi István és prédikátortársa, Séllyei István, a kiket 30 más református lelkes-szel együtt, eretnekeként hurcoltak el Magyarországból, gályarabokként adták el őket és csak 1677-ben szabadultak ki a hollandusok közbenjárására.

Ez a porladó régi metszet és az öreges betűkkel a rajz fölé vésett jelmondat adott ihletet Füredi Lili ecsetének, amikor a templomfalon gyönyörű freskóban emelt emléket a "Gályarabok" hősiességének. A falfestmény tiszteletben tartja az archaikus kompozíciót, nem bontja meg, de erősíti a rézmetszet naiv páthosát s a nagyméretű képnek közepébe ösztönösen is az Új Testamentum korinthusi levelének jelmondatát teszi:

"Üldöztetünk, de el nem hagytunk,

"Tiportatunk, de el nem veszünk".

Ez a festmény ékesíti tehát annak a templomnak falait, ahol az üldöztetés ellen, a tiportatás ellen, lángoló érces szavakkal emeli fel szavait az amerikai magyar lelkes, akinek már ősei is megszenvedtek a szó, az eszme, a gondolat és a hit szabadságáért... S abban a templomban, ahol minden héten ezekért az el nem veszhető igazságokért száll az ima Isten felé, ahol valláskülönbséget nem ismernek s ahol minden jóakaró ember vigasztalást és szeretetet talál...

De most változzék a szín és tekintsük meg Füredi Lili egy másik festményét... A mai New Yorkban vagyunk... Subwayn utazunk és a földalatti vasutak utasai vonatoznak velünk együtt, hiszen a képbe csodálatos módon maga a néző is bele van komponálva... Tipikus subway-szardiniák vagyunk valamennyien... Ruhák színeiben kinek-kinek az élete, szemek, tekintetek élénk vagy lagymatag kifejezésében, kinek-

kinek a lelke... Irodakisaszszony és a néger liftesfiu, az elegáns bolti segéd és az öreges családapa... Egy csokor eleven élet ebből a városból, egy csapat modern városi robotos, ismeretlen életküzdelmek névtelen kis hősei... Emberek mind... Belül élnek mind... Szemük csak ablak, amin lelkük szobájából kitekinhetnek, de soha ki nem jöhetnek... A másik kép néma gályarabjai mellett, a modern élet néma kísémberei... De Istenem, a gályarabok mögött halhatatlan lélek lakozott és ez igazságokat tudott hirdetni, böles szavakat prédikálni, zoltárokat énekelni... Itt, a Füredi Lili festményén ugyanigy kiénekel élénk a képesség, hogy ezek a földalattiba zsufolt kísémberek, nem tömeg, nem embermassza, a minék ugy szeretnék beállítani odaát — kívül ha egyformák is, belül bennünk is az egyéni boldogság, öröm, hit, érzés, szeretet tud dalolni... S ami bennünk dalol "üldözhető, de el nem hagyható, tiporható, de el nem vehető"

Egy ősi és egy új stílusú festményben, két külön nyelven, két külön énekben, ezeket tudja nekünk elmondani egy ihletett magyar művész, egy bántott, sebzett, de nevében sokáig élő nagy magyar művész leánya, a protestáns pap templomában, a ki üldözött és tiport gályarabok ivadéka...

S nehogy azt higyjék, hogy csak a nonfitarsai érzelmesség csalja ki a meghatottságot magyar szívünkben, állítsuk ide azt az egyszerű ténnyt, hogy amikor a "Subwayn" című festményt a Corcoran Gallery Washingtonban kiállította, ez a csudálatos kép nem kisebb emberre tett lebilincselő hatást, mint Franklin Delano Roosevelt, az Egyesült Államok elnöke... Roosevelt megérezte, mi rejlik a szíromszerű művészlelek ecsettel kifejezett néma mondanivalója mögött, megvásárolta Füredi Lili festményét és ez ma már a Fehér Ház falait díszíti...

Azokat a falakat, amiken belül most minden üldöztetés s tiportatásnak ácsolják örök koporsóját...

GÁSPÁR GÉZA.

ekönyvtár